

Jana KONOPÍKOVÁ: „Po práci na pivo a pak vlakem domů.“ Etnografie nádražky. Praha: FHS UK 2024, 70 s.

Jana Konopíková si pro svou bakalářskou práci zvolila namnoze zajímavé téma. Rozhodla se prozkoumat, čím je současná „nádražka“, tedy pohostinství v budově vlakového nádraží. Výzkumné otázky (explicitně formulované v textu chybějí) zaměřovala na specifickou povahu („nádražkovitost“, s. 8) nádražek ve vztahu k jejich „historii, materialitě, prostoru a sociálním vztahům“ (ibid.). Jinými slovy, téma je terénem a terén tématem. Což by samo o sobě nemuselo být špatně. Vedle rešerše odborné, popularizační i populární literatury k tématu realizovala Jana empirický výzkum prostřednictvím opakovaných pozorování tří vybraných nádražek a rozhovorů s jejich různými aktéry. Výsledkem je bakalářská práce, která se snaží uchopit svět nádražek v jeho celistvosti. Daří se jí to tu více, tu méně.

Možná klíčovým problémem předložené bakalářské práce je její ne zcela funkční teoretické ukotvení. Kapitola věnovaná teoriím (kap. 2, str. 7-8) je spíše výčtem použité literatury, než výkladem konceptů, které by umožnily téma a terén pevně uchopit a zacílit (tedy formulovat výzkumné otázky). Ostatně autorka sama (sympaticky otevřeně) píše: „z důvodu nedostatečného teoretického ukotvení jsem před prvním vstupem do terénu hodně tápala“ (s. 14). Vybrané koncepty pak blíže osvětluje v empirických kapitolách práce, ale i zde je používá spíš pro podporu toho, co v terénu vyzorovala a sama intuitivně interpretovala, než že by koncepty (mentálních map, místa a prostoru, hospody jako sociální instituce, mobility, časoprostorové rytmizace atp.) odkrývaly hlubší vrstvy tématu/terénu.

Výslednou podobu práce také nezbytně ovlivnil výběr nádražek, v nichž byl realizován výzkum, stejně jako časový rozsah vlastního výzkumu a hloubka ponoření se do terénu. Vybrané nádražky jsou dle popisů poměrně odlišné, zároveň je každá z nich jinde a Janě tedy nezbyvalo, než do každé z nich občas „zajet“. Zároveň ale implicitně pracovala se svou zkušeností. Tak se třeba stalo, že jedna z podkapitol, věnovaná trampům v nádražkách, je nasycena především předpokladem, že trampové do nádražek patří, a výpověďmi personálu a štamgastů o tom, že tam bývají (v datech se „tramp“ objevuje v jedné terénní poznámce). Podobně je to třeba i se „štouši“ atp. Vlastně opakovaně největší prostor, rozprostřený mezi různými kapitolami, dostávají v práci „štamgasti“.

To je samo o sobě hodně zajímavé. Z autorčina empirického výzkumu se jeví, že pohostinství na vlakovém nádraží je především místem, které plní funkci hospody pro lokální (pěšky, případně vlakem dostupnou) komunitu. Z tohoto rámce podle všeho paradoxně vystupuje nádražka *Zlatá řeka*, která dosud (resp. možná naopak znovu) přizpůsobuje otvírací dobu i svou materiální podobu (výdejové okénko, sortiment atp.) primárně současným cestujícím. Místo piva káva, místo guláše zákusky... Zároveň všechny sledované nádražky a jejich provozovatelé různě odkazují k minulosti nádražek. Socioekonomické a technologické změny se mj. propály i do změn v prostorovém uspořádání pracovního trhu – zmizela řada profesí dříve nezbytně spjatých s fungováním železnice, stejně jako továren a výroben, které železnici potřebovaly, změnil se i časový rytmus společnosti... Na to vše v práci Jana upozorňuje, ale spíš jen tak mimochodem.

Ve výsledku je tedy předložená bakalářská práce především deskripcí. Zachycuje nejednoznačnost současných nádražek, které se zmítají mezi barvitou minulostí a nejasnou současností. Ukazuje jejich identitní nejistotu ve vztahu k lokálním vztahům na straně jedné a translokálním pohybům na straně druhé. Upozorňuje na jejich polyrytmický život, pojmenovává napětí, které vzniká mezi nádražkou jakou

uzlem pro statický svět jistot a řádu a zároveň uzlem pro dynamický svět v pohybu. Občasně jsou tyto světy v textu syceny i zvuky, hluky, pachy a vůněmi vlaků... Ve všech těchto aspektech skýtá dle mého soudu téma i terén velký potenciál a tyto možnosti autorka otvírá.

Z formálního hlediska je dle mého soudu práce v pořádku, oceňuji i závěrečnou korekturu textu. Jako vedoucí práce pak oceňuji, že se Jana pustila do tématu/terénu, které je náročné především ve své zdánlivé samozřejmosti, ale přitom v něm nelze explicitně navázat na již realizované zacílené studie. Mrzí mě, že nebylo v časových kapacitách autorky se všech ohledech do tématu/terénu ponořit více. Doporučuji tedy bakalářskou práci Jany Konopíkové k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako velmi dobrou.

Praha, 12. února 2024

Mgr. Hedvika Novotná, Ph.D.